

Anvisning för planering av tillgängliga idrottsanläggningar

Tillgänglighet innebär likaberättigande och gör det möjligt att delta i samhällelig verksamhet självständigt och som sig själv. Tillgängligheten ska verkställas i den fysiska, psykiska, sociala, kulturella och ekonomiska omgivningen. (Ruskovaara, A. (red). 2009). I praktiken innebär det möjligheter att röra sig, höra, se, förstå och bli förstådd samt att exempelvis inträdesavgifter är skäliga.

Lika tillgång till motion och allas rätt till motion har lyfts fram i centrum av den idrottspolitiska diskussionen (undervisnings- och kulturministeriet, 2014). En idrottsplats ska vara lätt att nå och tillgänglig för alla användare. En idrottsplats som planerats så att den är tillgänglig ger alla lika möjligheter att delta i idrott och kultur som utövare, idrottare, följeslagare, åskådare, ledare, funktionärer och arbetstagare. Förutom att utökade möjligheter leder till bättre hälsa, funktionsförmåga och livskvalitet är det lättare och säkrare att ordna motion i tillgängliga lokaler. Tillgängliga lokaler gör det därtill möjligt att sysselsätta personer med rörelse- och funktionsnedsättning samt gör det lättare att delta i handikappidrott och att umgås med andra idrottare. (Kilpelä, N. 2013)

Vid ansökan om statsunderstöd för anläggning eller grundläggande renovering av en idrottsplats ska man foga en utredning över tillgängligheten till ansökan. I fråga om grundläggande renovering av en idrottsplats krävs en tillgänglighetskartläggning* och i fråga om ett anläggningsprojekt krävs en tillgänglighetsutredning**. Tillgängligheten är ett fokusområde i understödspolitik.

*Tillgänglighetskartläggning

Tillgänglighetskartläggningen ger detaljerad information om objektet som kartläggs (som i detta fall ska genomgå grundläggande renovering). Genom att jämföra den insamlade informationen med befintliga kriterier får man fram problemen som kräver åtgärder. Kartläggningen kan genomföras av en person som genomgått utbildning för tillgänglighetskartläggning.

**Tillgänglighetsutredning

I tillgänglighetsutredningen presenterar man hur tillgängligheten beaktats vid objektet (i detta fall ett nybygge). Blanketten för tillgänglighetsutredning finns på undervisnings- och kulturministeriets webbplats i samband med ansökningsblanketten på adressen

www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/avustukset/Liikuntapaikkojen_ja_vapaa-aikatilojen_perustamishankkeet?lang=sv

Andra metoder för att utvärdera tillgängligheten:

Sakkunnigutvärdering där en person med bred kompetens om olika delområden i tillgängligheten i den byggda miljön utvärderar tillgängligheten vid objektet. Utvärderingen grundar sig på metoden som används i tillgänglighetskartläggningen, men objektet studeras inte lika ingående. Den sakkunnige kan utvärdera både befintliga byggnader och planer för nybygge eller renovering samt ge anvisningar för hur tillgängligheten vid objektet kan förbättras.

Genom en *tillgänglighetsrundvandring* kan man utreda både intressegruppernas behov och problem i den byggda miljön. Under rundvandringen rör sig bland andra planerare, invånare på området samt

personer med olika former av rörelse- eller funktionsnedsättning längs en på förhand planerad rutt och diskuterar olika problem som observeras. Metoden kan användas för att samla basinformation för tillgänglighetskartläggningen.

Användarutvärdering där man samlar en grupp personer med olika former av rörelse- och funktionsnedsättning som utvärderar byggnaden eller miljön ur sitt eget perspektiv. Användarutvärdering ger värdefull erfarenhetsbaserad information om tillgängligheten. Användarnas erfarenheter är viktiga bl.a. i påverkansarbetet. Även om användarutvärderare ofta har bred kännedom om tillgänglighetsfrågor kan utvärderingen ändå vara subjektiv och fokusera endast på vissa problem i tillgängligheten.

Källor:

Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106.

Rakennustieto Oy, Helsinki.

Ruskovaara, A. (red). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4

Att beakta tillgängligheten i planeringen

Beaktandet av tillgängligheten i den byggda miljön bör inte ses som ett separat perspektiv utan det ska ingå automatiskt i all planering. I bästa fall beaktas tillgängligheten i alla planeringsskeden, börjande från behovsutredningen. Mer information om beaktande av tillgängligheten i olika planeringsskeden finns bl.a. i verket *Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat*. Information om frågor som beaktas i handläggningen av ansökningar om understöd för anläggning och grundläggande renovering av idrottsplatser finns i dokumentet *Tillgänglighetsutredning* som finns på undervisnings- och kulturministeriets webbplats.

Vid anläggning och grundläggande renovering av idrottsplatser bör man sträva efter att tillgängligheten överstiger miniminivån. Som hjälp kan man använda tilläggsrekommendationer för en tillgänglig miljö. Nedan finns en förteckning över litteratur enligt delområde.

Innehåll:

ALLMÄNT.....	3	Restaurang- och kaféutrymmen.....	7
IDROTTSLOKALER.....	3	Personalutrymmen	7
Idrottslokaler inomhus.....	3	Tillgänglig wc	8
Idrottsområden och -utrymmen utomhus	5	Omklädnings- och duschrum.....	8
SKYLTNING.....	5	Bastuutrymmen.....	8
GATU- OCH GRÖNOMRÅDEN.....	5	Läktare.....	9
BYGGNAD	6	Lagerlokaler	9
Ingången.....	6	KOGNITIV MILJÖ	9
Gångvägar inomhus och möbler.....	6	Den auditiva miljön.....	9
Servicelokaler	7	Den visuella miljön.....	9
Möteslokaler, sammanträdesrum, undervisningslokaler	7	Inomhusluft	10
		SÄKERHET.....	10

ALLMÄNT

- Suomen Rakentamismääräyskokoelma F1. 2005. Esteetön rakennus. Määräykset ja ohjeet. Helsinki: Ympäristöministeriö, Asunto ja rakennusosasto.
- Suomen Rakentamismääräyskokoelma F2. 2001. Rakennuksen käyttöturvallisuus. Määräykset ja ohjeet. Helsinki: Ympäristöministeriö, Asunto ja rakennusosasto.
- RT 09-10884. 2006. Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö.
- Parviainen, J. 2013 Liikuntapaikkojen esteettömyys (PDF-tiedosto). [Länk.](#)
- Kotinurmi, R. & Kouvonon, L. 2011. Vammaisurheilulajien esteettömyyssiällöt - sisäliikuntatilat. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry ja ESTE-hanke.

IDROTTSLOKALER**Idrottslokaler inomhus**

- Heinonen, J., Juutilainen, A., Ruskovaara, A ym. 2008. Esteettömyys kouluissa – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Från sida: 146
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 64
- Kotinurmi, R. & Kouvonon, L. 2011. Vammaisurheilulajien esteettömyyssiällöt - sisäliikuntatilat. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry ja ESTE-hanke.
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 41, 129
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 102. 2012. Liikuntahallien lasirakenteet.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 103. 2012. Voimistelutilojen suunnittelu.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 65. 1998. Sulkapallohallien suunnittelu- ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 84. 2005. Uimahallien ulkovaippa ja sisäilmasto, suunnittelu ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 86. 2005. Ratsastuskeskusten suunnittelu- ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 87. 2005. Ampumarataopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 94. 2007. Iäkkäiden ihmisten liikuntapaikkojen suunnittelu – Arki- ja terveysliikunnan tilat palvelu- ja hoiva-asumisympäristöissä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 97. 2010. Uimahallien ja kylpylöiden rakennuttaminen.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 98. 2010. Puurakenteiset salibandyhallin suunnittelu- ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 99. 2011. Keilahalliopas.
- Parviainen, J. & Saari, A. 2013. Selvitys vammaisurheilulajeihin soveltuvista lattiamateriaaleista. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 50
- RT 84-10958. 2009. Sisäliikuntatilojen lattiat.
- RT 96-10504. 1993. Tanssin harjoitustilat.
- RT 97-10046. 1979. Sisäliikuntatilat, palloilu ja voimistelu.
- RT 97-10091. 1980. Sisäliikuntatilat, kuntoilu ja voimailu.
- RT 97-10243. 1984. Sisäliikuntatilat, squash.

- RT 97-10505. 1993. Tennishallit.
- RT 97-10839. 2005. Uimahallit ja virkistysuimalat.
- RT 97-11088. 2012. Keilailuhallit.
- RT 97-11146. 2014. Sisäliikuntatilat. Liikuntasalit ja monitoimihallit.
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 101. [Länk.](#)
- Saari, A., Parviainen, J., Kilpelä, N. 2013. Liikuntatilojen esteettömyyskartoituslomake. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. [Länk.](#)

Idrottsområden och -utrymmen utomhus

- Kotinurmi, R. & Kouvonen, L. 2011. Vammaisurheilulajien esteettömyssisällöt - sisäliikuntatilat. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry ja ESTE-hanke.
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileville. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 13 (Laituri)
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileville. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Alkaen sivulta 34 (Luontoaktiviteetit)
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 105. 2013. Vesiretkeilyreitit, suunnittelu ja rakentaminen.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 32. 1989. Rinnehihtokeskusten suunnittelu- ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 82. 2002. Urheilukenttien suunnittelu- ja rakentamisopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 83. 2002. Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 85. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 89. 2006. Vesistöt liikuntapaikkoina.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 90. 2006. Uimarantaopas.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 93. 2007. Esteetön luontoliikunta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu No 95. 2008. Rullalautailualueiden suunnittelu ja rakentaminen.
- RT 97-10261 Ulkoliikuntapaikat, huoltotilat. 1985.
- RT 97-10450. 1991. Tenniskentät.
- RT 97-10454 Melonta- ja soutukeskukset. 1991.
- RT 97-10869 Kuntoreitit. 2006.
- RT 97-10942 Uimarannat ja talviuimapaikat 2008.
- RT 97-11135, Ulkoliikuntapaikkarakenteiden ja -varusteiden perustukset. 2013. 8 s.
- Saari, A., Parviainen, J., Kilpelä, N. 2013. Liikuntatilojen esteettömyyskartoituslomake. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. [Länk.](#)
- SuRaKu: Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas. [Länk.](#)
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 25, 66

SKYLTNING (Skyltar, reliefskrift och punktskrift, kartor, reliefkarta och miniatyrmodeller, ljudanvisningar, guidematerial)

- Helsingin kaupunki. 2008. Kohokarttojen ja koho-opasteiden suunnittelu ulkokäyttöön. Helsinki kaikille -projekti. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Opasteet. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 22
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 19 [Länk.](#), 23 [Länk.](#), 48 [Länk.](#)
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileville. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 7
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 72
- Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry 2009 (toim). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 36. [Länk.](#)
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 38

GATU- OCH GRÖNOMRÅDEN (Övergångsställen och trottoarer, gågator och torg, nivåskillnader, gårdsområden, parkeringsområden, parkgångar och viloställen, kollektivtrafikens hållplatsområde, tillgänglig lekplats, tillfälliga trafikarrangemang, strukturer, möbler)

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 28
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 12
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileville. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 5, 11, 17
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 14
- RT 98-10607. 1996. Kevytliikenteen väylät.
- Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry 2009 (toim). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 42. [Länk.](#)
- SuRaKu esteettömyyskriteerit. [Länk.](#)
- SuRaKu ohjekortit 1-8. [Länk.](#)
- SuRaKu: Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas. [Länk.](#)
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 40, 61

BYGGNAD**Ingång**

- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Sisäänkäynnit, pihajärjestelyt. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Ovet, tuulikaapit. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 32
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 41
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 32
- RT 91-10788. 2003. Sisäänkäyntitilat, julkiset rakennukset.
- Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry 2009 (toim.). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 65. [Länk.](#)

Gångvägar inomhus och möbler (Korridor, dörr, trappor, ramp, räcken vid trappor och ramper, hiss, rullstolshiss, möbler)

- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Hissit. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Luiskat. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Portaat, käsihoiteet. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Pyörätuolihissit. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 35, 44, 62
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 58, 96, 167
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 22, 34, 72
- RakMK F1 Esteetön rakennus. Määräykset ja ohjeet 2005. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Suomen rakentamismääräyskokoelma
- RakMK F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus. Määräykset ja ohjeet 2001. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Suomen rakentamismääräyskokoelma.
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 68. [Länk.](#)

Servicelokaler

- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Palvelutiskit, kalusteet. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 44
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 92
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkailuyrittäjälle. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 28
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 78
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 84. [Länk.](#)

Möteslokaler, sammanträdesrum, undervisningslokaler

- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Kokoustilat. [Länk.](#)
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 147
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 52
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 86. [Länk.](#)

Restaurang- och kafélokaler

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 59
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 144
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkailuyrittäjälle. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 31
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 78
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 90. [Länk.](#)

Personalutrymmen

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 62
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 150

- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 92. [Länk.](#)

Tillgänglig wc

- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Hygieniatilat. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 46
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 99
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileuyrittäjälle. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 22
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 38
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 93. [Länk.](#)
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 66

Omklädnings- och duschrum

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 51
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 111
- Mantsinen, K., Örn, S., Ekroos, T. 2010. Iloa ja hyötyä esteettömyydestä – opas luontomatkaileuyrittäjälle. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Från sida 25
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 38, 45
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 97. [Länk.](#)

Bastuutrymmen

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 56
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 122
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 48
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 99. [Länk.](#)

Läktare

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 60
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 142
- RT 97-10263. 1985. Maavalli- ja rinnekatsomot.

Lagerlokaler

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 62

KOGNITIV MILJÖ

Den auditiva miljön (Allmänt, akustik, eko, bakgrundsbuller, ytmaterialens inverkan på akustiken, system för återgivning och överföring av ljud, hörslinga, andra ljudåtergivningssystem)

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 19
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 152
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 10
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 22. [Länk.](#)
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 56

Den visuella miljön (Allmänt, belysning, färger, kontrast)

- Granberg, M., Ronkainen, K., ym. 2005. Esteettömän liikkumisen, ohjauvuuden ja turvallisuuden parantaminen valaistuksen avulla. Liikenne- ja viestintäministeriö, 39/2005. Helsinki. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Materiaalit, värit. [Länk.](#)
- Helsinki kaikille -projekti, Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelu (VYP), Heinonen, J. 2006. Esteettömiä ratkaisuja – kuvitettu opas rakennusten suunnitteluun ja korjausrakentamiseen – Valaistus. [Länk.](#)
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 15
- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 154, 159
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 11, 80
- Ruskovaara, A. (toim.). 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Helsinki. Från sida 27. [Länk.](#)

- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida 62, 83

Inomhusluft

- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriö liikuntapaikkajulkaisu 106. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 22
- RakMK D2 Rakennusten sisäilmasto ja ilmanvaihto. Määräykset ja ohjeet 2012. Suomen rakentamismääräyskokoelma.
- Uimahallien ja kylpylöiden sisäilmastoa ja ilmanvaihtoa koskevat terveydelliset ohjeet. STTV:n oppaita 3:2008.

SÄKERHET

- Könkkölä, M., Juutilainen, A., Kilpelä, N. 2009. Esteetön uimahalliympäristö – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry. Från sida: 171
- Rakennustietosäätiö RTS. 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö - Turvallinen toimia ja liikkua, suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki. Från sida: 11
- Tujula, P., Kaski, M. ym. 2003. Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö liikuntapaikkajulkaisu 85. Rakennustieto